

Korta meddelanden

Islands nationalmuseum stänger

Islands nationalmuseum i Reykjavik – Þjóðminjasafn Islands – är en institution som sammantaget har samma funktioner som Statens historiska museum, Nordiska museet och Riksantikvarieämbetet, dvs. det har hand om arkeologi, kulturminnesvård och etnologi samt de samlingar dessa verksamheter avsätter.

Museet kom till redan 1860, men det var först med beslutet 1944 – den isländska självständighetens första år – att anslå medel till ett museum för fornminnessamlingarna som det blev möjligt att visa dem för allmänheten. Museet öppnade 1951, och man kan lätt inse att detta var något som var oerhört viktigt för den nationella självkänslan. Islands historia sträcker sig ju inte längre än till slutet av 800-talet, då landet togs i besittning, men denna historia är i gengäld levande för snart sagt varje islänning genom den medeltida litteraturen.

Under de femtio år som förflutit sedan museet öppnades har verksamheten givetvis expanderat, och personalökningarna och samlingarnas expansion har gjort att man de senaste åren t.o.m. måst reducera utrymmet för utställningarna. Dessa utställningar, vad avser koncept, montrar, belysning och säkerhet måste nu betecknas som omoderna, och man har länge arbetat för en lösning på dessa problem.

Den 9 augusti stängdes utställningarna, för att inte öppnas på nytt förrän i mitten av år 2000. Då kommer den nuvarande museibyggnaden att helt ägnas samlingarna och utställningsverksamheten, medan magasin och tjänstelokaler flyttas till andra byggnader. En industribyggnad från 1960-talet, ett stycke från Reykjaviks centrum, håller på att iordningställas till ett ändamålsenligt magasin, och för tjänstelokalerna kommer man att få överta en byggnad på det intilliggande universitetsområdet. Stängningen innebär naturligtvis att muse-

ets samlingar under lång tid blir oåtkomliga för såväl forskning som allmänhet, något som är särskilt kännbart när samlingarna inte är publicerade.

Nu är detta ett problem som tyvärr gäller många museer i samma situation. Den nya tekniken innebär dock en ljusning. När Nationalmuseet i Köpenhamn för några år sedan undergick en genomgripande förändring på i princip alla plan, gjordes en oerhörd insats på dokumentationssidan. Före nedpackning dattaregistrerades och digitalfotograferades samlingarna och var på så sätt ändå lätt sökbara och tillgängliga på bild. Armémuseum i Stockholm, vars öppnande efter lång tids ombyggnad fortfarande ligger i framtiden, kommer överhuvudtaget inte att ha sina samlingar tillgängliga i magasin i vanlig mening – materialet kommer att ligga nedpackat och endast vara åtkomligt via dator. – För de isländska samlingarnas vidkommande är man i gång med en dattaregistrering, vars resultat kommer att vara tillgängligt på nätet.

Själva samlingarna är väl värda att vara bättre kända. Om jag begränsar mig till det kyrkliga materialet från medeltiden, så är detta, fränsett enstaka undantag, knappt bekant för andra än dem som sett det på ort och ställe. Det är ett häpnadsväckande rikt material, och vissa föremålstyper, som på andra håll är ovanliga eller helt lyser med sin frånvaro, finns här rikt representerade. Detta kan tyda på att reformationen här förlöpte annorlunda än i det övriga Skandinavien. Men det kan också ha inneburit att man redan under medeltiden förhöll sig annorlunda till äldre inventarier.

Nationalmuseet kan alltså visa en samling romanska nattvardskalkar av hög kvalitet, de flesta av anmärkningsvärt litet format – mindre än normala gotiska kalkar men större än de romanska sockenbudskalkar med sina patener

Medeltidssal i Nationalmuseet, Reykjavik, vid museet stängning i augusti 1998. (Foto Vala Dóra Jónsdóttir, Þjóðminjasafn Íslands.)

som också bevarats. Huruvida dessa romanska kalkar är tillverkade i Norge eller på Island är en gammal diskussionsfråga. Flera av de nämnda sockenbudstyggen har också bevarade fodral av trä, men om dessa verkligen är medeltida är svårt att avgöra.

En annan intressant föremålsgrupp är s.k. paxtavlor, som under mässan fördes runt i församlingen för att kyssas, en rituell handling mellan konsekrationen och kommunionen. I den nu stängda utställningen visades inte mindre än sju medeltida exemplar, medan de i den övriga Norden är mycket sparsamt förekommande.

En annan företeelse som är rikt representerad är engelska alabasterarbeten från 1400-talet. Sju altarprydnader, större och mindre, har bevarats på Island; fem av dem tillhör Nationalmuseets samlingar.

Vissa föremål ur museets kyrkliga medeltidssamling har presenterats i en utställning om kyrka och »kyrkoskrud», som visats på Island och i Norge. Katalogen (som publicerats i isländsk, norsk och engelsk version) presenteras nedan under *recensioner*. Den bör i viss mån motverka den språkbarriär som gör att de isländska samlingarna inte är så välkända som de förtjänar.

Göran Tegnér